

Воєділова Олена

ORCID 0000-0003-0771-8325

Кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (Чернігів, Україна)
E-mail: voiedilovaid@gmail.com

Заруба Микола

Вчитель фізичної культури Конопотського ліцею 9
Конопотської міської ради Сумської області (Конопот, Україна)
E-mail: www.078kolya@gmail.com

Вітченко Альона

ORCID 0000-0003-0318-4880

Кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (Чернігів, Україна)
E-mail: www.alzar89@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті проаналізовано шляхи впровадження дидактичного арсеналу креативної педагогіки в уроки фізичної культури; наведено статистичні дані, щодо кореляційного зв'язку між рівнем розвитку креативності і рівнем успішності учнів та рівнем фізичної підготовленості; наведено методичні рекомендації вчителям фізичної культури щодо впровадження креативної педагогіки в освітній процес; наведено приклади креативних завдань на уроці фізичної культури.

Мета статті – визначити та описати теоретико-методичні основи креативної педагогіки в контексті фізичного виховання.

Методологія. Теорії та концепції: цінностей (С. Анісімов); формування системи цінностей у дітей, підлітків і молоді (О. Сухомлинська); формування особистості (К. Юнг, З. Фрейд, А. Маслоу, Дж. Келлі).

Наукова новизна, полягає в тому, що проаналізовано особливості впровадження дидактичного арсеналу креативної педагогіки в уроки фізичної культури.

Висновки. Описані креативні підходи до уроків фізичної культури можуть сприяти підвищенню мотивації учнів до занять фізичними вправами, коли заняття фізичною культурою стають цікавими та різноманітними, діти з більшим задоволенням відвідують уроки. Виконуючи нестандартні вправи та завдання, діти навчаються мислити нешаблонно, шукати нові рішення. Креативні вправи та рухи вимагають від учнів координації різних груп м'язів, що сприяє розвитку рухових навичок та сприяє розвитку координаційних здібностей. Спільні творчі завдання об'єднують дітей, допомагають їм навчатися працювати в команді, сприяють їх соціалізації. Незважаючи на розважальний характер, креативні вправи сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню рівня фізичної підготовленості та опосередковано загальної успішності учнів (доведено результатами кореляційного аналізу).

Ключові слова: креативна педагогіка, НУШ, фізична культура, м'які навички (soft skills), креативні рухи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Сучасна система освіти України активно реформується та трансформується. В закладах загальної середньої освіти продовжує реалізовуватися реформа НУШ. Під пильною увагою педагогів-практиків та науковців знаходиться дитиноцентричний підхід. Все це обумовлює актуальність пошуку шляхів та методів викладання, які сприятимуть гармонійному та ефективному формуванню особистості учнів під час навчання, в цілому, та на уроках фізичної культури, зокрема.

Кожен учень унікальний і має свій власний потенціал. Завдання вчителя – допомогти розкрити цей потенціал. У процесі використання творчих підходів до освітнього процесу клас перетворюється на майданчик для експериментів, де учні можуть вільно висловлювати свої думки та ідеї, таким чином учні не просто отримують готові знання, а й активно долучаються до процесу навчання, ставлять питання та

шукають відповіді; учні навчаються аналізувати інформацію, ставити під сумнів усталені стереотипи та формувати власну думку. Креативні уроки фізичної культури заохочують учнів працювати у групах, обмінюються ідеями та вчитися працювати разом.

Ми розглядаємо креативну педагогіку як сучасний педагогічний підхід до освітнього процесу, який спрямований на розвиток творчих здібностей школярів та їх м'яких навичок. У процесі застосування засобів креативної педагогіки відбувається не просто передача знань, а й створюються умови для самостійного мислення учнів, стимулювання їх до пошуку нестандартних рішень та реалізації власних ідей.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Аналізу різних аспектів креативної педагогіки присвячені дослідження Д. Б. Богоявленської, 2013; І. Л. Левіної, 2017; Г. Ф. Пономарьової, Л. О. Петриченко, І. В. Полякової, 2019; О. Л. Григоренко, 2016; І. О. Муравйової, А. С. Целікової, 2020; О. Кашина, І. Гайдамашко, 2020; Т. Cremin, К. Chappell, 2021; О. А. Качана, 2024, 2025 та інші.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити, що креативна педагогіка досліджує шляхи розвитку творчих здібностей учнів (як необхідної навички для успіху в сучасному світі, де цінується оригінальність та здатність до інновацій); питання підвищення мотивації школярів до занять фізичними вправами, зокрема, (коли учні залучені до навчального процесу, вони відчують більшу зацікавленість і мотивацію до навчання); глибину розуміння матеріалу (активне засвоєння знань сприяє кращому їх запам'ятовуванню та розумінню); проблеми підготовки до життя (креативна педагогіка допомагає учням розвинути навички, необхідні для успішної адаптації в суспільстві, в тому числі soft skills (далі – м'які навички) [4; 5; 7].

Мета статті – визначити та описати теоретико-методичні основи креативної педагогіки в контексті фізичного виховання.

Процедура та методи теоретико-методологічного дослідження. Дослідження теоретико-методичних основ креативної педагогіки в контексті фізичного виховання відбувалося на основі теоретичного аналізу та синтезу інформації отриманої з доступних джерел, теоретичного моделювання, кореляційного аналізу статистичних даних. Теоретичні відомості та методичні напрацювання були впроваджені в освітній процес Конотопського ліцею 9, Конотопської міської ради, Сумської області.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Креативність – це складна м'яка навичка, формування якої свідчить про цілий комплекс навичок, який включає в себе уяву, фантазію, здатність до гнучкого, нестандартного мислення та вирішення проблем [2-5; 7]. І цей комплекс навичок має значний вплив на розвиток дитини як психологічно, так і фізично. Зокрема, у спільних дослідженнях А. О. Синиці та О. М. Воеділової щодо розвитку м'яких навичок школярів, в результаті кореляційного аналізу нами встановлено середні зв'язки ($r=0,531$) між рівнем розвитку креативності та рівнем успішності учнів та середні зв'язки, наближені до високих ($r=0,679$) з рівнем їх фізичної підготовленості.

Статистичні дані та педагогічні спостереження за школярами на уроках фізичної культури та під час занять фізичними вправами дозволяє передбачати, що рівень розвитку креативності має опосередкований позитивний вплив на їх фізичний розвиток [1]. Зокрема, креативні діти зазвичай більш активні, вони прагнуть досліджувати світ, експериментувати, рухатися. Це сприяє розвитку дрібної моторики, координації рухів та загальної фізичної підготовленості. Діти, які займаються творчістю, часто обирають активні види відпочинку – спорт, танці, прогулянки. Це формує здорові звички та зміцнює імунітет. Творчі заняття фізичними вправами допомагають зняти стрес і напруження, що позитивно впливає на емоційний фон заняття та, як наслідок, загальний фізичний стан дитини.

Крім позитивного впливу на фізичний розвиток школярів, розвиток креативності позитивно позначається і на психологічному стані учнів, що стає все більш актуальним в умовах освітнього процесу в Україні під час війни [8]. Наприклад, креативні завдання з фізичної культури спонукають дитину до аналізу, порівняння, узагальнення інформації, що сприяє розвитку логічного та абстрактного мислення. Коли дитина бачить результати своєї роботи, вона відчуває гордість за себе, що позитивно впливає на її самооцінку. Таким чином вирішення креативних завдань на уроці фізичної культури дає можливість дітям, які мають недостатній рівень фізичної підготовленості, також відчути свою успішність. Спільна творча діяльність розвиває у дітей вміння спілкуватися, співпрацювати, висловлювати свої думки та поважати думки інших. Різні види рухової активності (наприклад під різні види музики) на уроках фізичної культури допомагають дітям краще розуміти свої емоції та емоції інших, а також виражати їх через вправи. Творчі заняття фізичними вправами допомагають учням справлятися зі стресовими ситуаціями та розвивають їх адаптивність.

Наведений вище аналіз дозволяє вважати, що створення креативних методик, технологій та планів організації освітнього процесу з фізичної культури є перспективним напрямком розвитку системи освіти з фізичної культури школярів. Креативні завдання з фізичної культури спонукають учнів аналізувати інформацію, ставити запитання та шукати нестандартні відповіді. Це допомагає їм формувати власну думку та не бути залежними від готових шаблонів. Коли школярі мають можливість самостійно створювати фізичні вправи, щось нове та цікаве, вони відчують більшу зацікавленість у навчанні. Це підвищує їхню мотивацію та ефективність навчання. Більшість професій майбутнього вимагатимуть від людей креативності, вміння вирішувати проблеми та працювати в команді, тож заклади загальної середньої освіти мають готувати учнів до таких викликів. Креативні підходи на уроках фізичної культури допомагають дітям розвивати уяву, фантазію, емоційний інтелект та впевненість у собі.

Креативні заняття фізичними вправами – це ефективний спосіб відволіктися від проблем та зняти стрес, що важливо для українських школярів, які часто стикаються з великим психологічним напруженням: навчаються в умовах війни, під постійними загрозами життю та в небезпеці. Спільні творчі проекти на уроках фізичної культури також допомагають школярам розвивати навички спілкування, співпраці та взаєморозуміння. Залучення школярів до творчих занять та фізичних вправ – це допомагає їм знайти здорові альтернативи шкідливим звичкам, таким як куріння, вживання алкоголю та наркотиків.

Для розвитку креативності у школярів пропонуємо:

– Створювати та заохочувати творчу атмосферу на уроках фізичної культури. Дозволяти дітям самостійно шукати рішення у засвоєнні нового матеріалу на уроках фізичної культури і робити помилки.

– Підтримувати будь-які ініціативи школярів, навіть якщо вони здаються незвичайними або недосконалими на уроках фізичної культури. В жодному разі не критикувати дитячі ідеї.

– Організовувати майстер-класи та творчі заняття із запрошенням цікавих особистостей, які могли б навчити учнів новим видам фізичних вправ, рухової активності. Це урізноманітнить руховий досвід школярів.

– Використовувати на уроках фізичної культури креативні методи навчання, нестандартне обладнання, включати в навчальний процес елементи гри, проектної діяльності, змагань, імпровізації, тощо.

Креативні підходи – це не просто приємне доповнення до освіти, а необхідна навичка для успішного життя в сучасному світі. Розвиваючи креативність у школярів, ми даємо їм можливість більш широко реалізувати свій потенціал, стати більш щасливими, реалізованими та успішними людьми.

Креативність у фізичному вихованні – це не просто нова забавка, а необхідний інструмент для розвитку гармонійної особистості. Вона дозволяє перетворити звичайні фізичні вправи на захоплюючу гру, що сприяє не лише фізичному розвитку, а й формуванню цілого ряду важливих якостей.

Важливо пам'ятати, що кожна дитина індивідуальна, і те, що подобається одному учню, може не сподобатися іншому. Головне – створити комфортні умови на уроках фізичної культури для того, щоб діти могли виявити свої таланти у різних видах рухової активності і розвиватися в тому напрямку, який їм цікавий [1].

Креативні підходи, які можна використовувати на уроках фізичної культури:

Гейміфікація. Перетворення фізичних вправ на гру з правилами, завданнями та винагородами.

Проектна діяльність. Створення спортивних проєктів, де діти самі обирають вид рухової активності, розробляють тренувальні програми.

Технології доповненої реальності. Використання спеціальних додатків для створення інтерактивних тренувань.

Співпраця з іншими дисциплінами. Інтеграція фізичної культури з іншими предметами (наприклад, математикою, географією) для створення міжпредметних проєктів.

Індивідуальні траєкторії навчання. Розробка індивідуальних програм для кожного учня з урахуванням його інтересів та рівня фізичного розвитку.

Приклади креативних завдань на уроці фізичної культури:

– Створення власних танців, креативних рухів під різні за характером музичні композиції.

– Створення спортивних лабіринтів, використання спортивного інвентарю для створення перешкод, які дітям потрібно подолати.

– Перевтілення у різних персонажів під час виконання завдань уроку фізичної культури (спортсменів, тварин, фантастичних героїв) та виконання відповідних рухів.

– Організація спортивних квестів з різноманітними завданнями та загадками.

Методичні рекомендації при впровадженні креативних підходів до уроку фізичної культури:

вчитель повинен бути готовий до експериментів, мати достатній рівень креативності та володіти достатнім дидактичним арсеналом [2; 3; 6]; необхідно мати достатню кількість спортивного інвентарю та обладнання для проведення нестандартних занять; залучення батьків та запрошених фахівців до організації уроків фізичної культури та підтримка їхніх ініціатив. Використання креативних підходів у фізичному вихованні дозволяє зробити уроки більш цікавими та ефективними, сприяє всебічному розвитку дітей та формуванню у них позитивного ставлення до фізичної активності.

Креативний урок фізичної культури – це не просто зміна вправ, а кардинальний відхід від стандартних схем [1]. Він пропонує новий підхід, який робить заняття цікавішими, ефективнішими та більш розвиваючими для дітей. На таких уроках фокус уваги тримається на процесі, а не на результаті. Важливіше не те, як дитина виконує вправу, а сам процес її виконання, фантазія, яку вона вкладає, та задоволення, яке отримує. Креативні уроки фізичної культури ставлять акцент на індивідуальні особливості учнів, враховують їх потенціал, темп, рівень фізичної підготовленості, не мають шаблонів та норм. Кожна дитина має можливість проявити свою індивідуальність, вибрати вправи, які їй цікаві, і виконувати їх у своєму темпі. Креативні уроки фізичною культурою заохочують дітей до фантазування, створення власних вправ та комбінацій і тим самим розвивають їх творчість, забезпечують позитивну атмосферу занять, викликають позитивні емоції учнів, зацікавленість, бажання брати участь. Використання креативного підходу до занять фізичними вправами сприяє розвитку командного духу, вмінню працювати в групі, допомагати один одному, що є цінним у сучасному суспільстві.

Висновки з дослідження і перспективи подальших наукових розвідок. Описані креативні підходи до уроків фізичної культури можуть сприяти підвищенню мотивації учнів до занять фізичними вправами, коли заняття фізичною культурою стають цікавими та різноманітними, діти з більшим задоволенням відвідують уроки. Виконуючи нестандартні вправи та завдання, діти навчаються мислити нешаблонно, шукати нові рішення. Креативні вправи та рухи вимагають від учнів координації різних груп м'язів, що сприяє розвитку рухових навичок та сприяє розвитку координаційних здібностей. Спільні творчі завдання об'єднують дітей, допомагають їм навчатися працювати в команді, сприяють їх соціалізації. Незважаючи на розважальний характер, креативні вправи сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню рівня фізичної підготовленості та опосередковано загальної успішності учнів (доведено результатами кореляційного аналізу).

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці методик та технологій креативних уроків фізичної культури та визначенні їх впливу на показники розвитку школярів, а також вдосконаленні методики викладання освітніх компонентів «Педагогіка», «Креативна педагогіка», «Креативні рухи у фізичному вихованні школярів» для майбутніх учителів фізичної культури.

References

1. Воеділова О. М., Фір С. В. Заняття імпровізаційною хореографією як інтегрований підхід до формування особистості дитини. Орф-підхід у розвитку креативності: шляхи інтеграції у сучасну мистецьку освіту. Зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. За заг. ред. К. В. Завалко. Чернівці: ПАТ «ПВК» Десна. 2019. С. 65–68.
Voiedilova, O. M., & Fir, S. V. (2019). Zaniattia improvizatsiinoiu khoreohrafiieiu yak intehrovanyi pidkhhid do formuvannia osobystosti dytyny. [Improvisational choreography classes as an integrated approach to shaping a child's personality]. In K. V. Zavalko (Ed.), *Orf-pidkhhid u rozvytku kreatyvnosti: shliakhy intehratsii u suchasnu mystetsku osvitu*: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference. Chernihiv: PAT «PVK Desna». 65–68. [in Ukraine].
2. Кашин О., Гайдамашко І. Розвиток креативності майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки. *Wissenschaftliche Ergebnisse und Errungenschaften*: 2020. Band 3. С. 68–70. DOI: 10.36074/25.12.2020.v3.23.
Kashchyn, O., & Haidamashko, I. (2020). Rozvytok kreatyvnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi fakhovoi pidhotovky. [Developing the creativity of future primary school teachers in the process of professional training]. *Wissenschaftliche Ergebnisse und Errungenschaften*, 3, 68–70. <https://doi.org/10.36074/25.12.2020.v3.23>. [in Deutschland].
3. Левіна І. А. Формування креативно-проектувальної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійного навчального посібника з педагогіки. Проблеми сучасного підручника. 2017. Вип. 19. С. 166–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2017_19_20.
Levina, I. A. (2017). Formuvannia kreatyvno-proektualnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv zasobamy multymediinoho navchalnoho posibnyka z pedahohiky. [Formation of creative and design competence of future teachers using a multimedia textbook on pedagogy]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. 19. 166–175. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2017_19_20. [in Ukraine].
4. Муравйова І. О., Целікова А. С. Креативна педагогіка як інноваційна галузь розвитку креативності учня. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 70, Т. 3. С. 135–139. DOI: 10.32840/1992-5786.2020.70-3.25.
Muraviova, I. O., & Tselikova, A. S. (2020). Kreatyvna pedahohika yak innovatsiina haluz rozvytku kreatyvnosti uchnia. [Creative pedagogy as an innovative field of developing student creativity]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 70 (3), 135–139. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.25>. [in Ukraine].
5. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120–131.
Pavlenko, V. V. (2016). Kreatyvnist: Sutnisna kharakterystyka poniattia. [Creativity: an essential characteristic of the concept]. *Kreatyvna pedahohika*. (11). 120–131. [in Ukraine].
6. Пономарьова Г. Ф., Петриченко Л. О., Полякова І. В., Харківська А. А. Технології розвитку креативних здібностей майбутніх учителів: монографія. Харків: Видавець О. А. Мірошніченко, 2019. 272 с. ISBN 978-617-7618-15-6.
Ponomariova, H. F., Petrychenko, L. O., Poliakova, I. V., & Kharkivska, A. A. (2019). Tekhnolohii rozvytku kreatyvnykh zdibnostei maibutnikh uchyteliv: Monohrafiia. [Technologies for developing creative abilities of future teachers: monograph] Kharkiv: O. A. Miroshnichenko. 272. [in Ukraine].
7. Cremin, T., & Chappell, K. Creative pedagogies: A systematic review // *Research Papers in Education*. 2021. Vol. 36, No. 3. P. 299–331.
Cremin, T., & Chappell, K. (2021). Creative pedagogies: A systematic review. *Research Papers in Education*. 36(3). 299–331. [in England].

8. Yukhymenko-Lescroart, M. A., Sharma, G., Voiedilova, O. Examining the power of life purpose during times of war: Exploring the relationship between purpose orientations and career adaptability in Ukrainian university students. *Journal of College Student Development*. Johns Hopkins University Press. 2024. Vol. 65, No. 3. P. 321-325. DOI: 10.1353/csd.2024.a929246.
Yukhymenko-Lescroart, M. A., Sharma, G., & Voiedilova, O. (2024). Examining the power of life purpose during times of war: Exploring the relationship between purpose orientations and career adaptability in Ukrainian university students. *Journal of College Student Development*. 65(3). 321-325. <https://doi.org/10.1353/csd.2024.a929246> . [in USA].

Voiedilova Olena

ORCID 0000-0003-0771-8325

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: voiedilovaid@gmail.com

Zaruba Mykola

Physical education teacher,
Konotop Lyceum 9, Konotop City Council, Sumy Oblast
(Konotop, Ukraine)
E-mail: www.078kolya@gmail.com

Vitchenko Alona

ORCID 0000-0003-0318-4880

PhD in Pedagogical Sciences, Senior Teacher,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: www.alzar89@gmail.com

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF CREATIVE PEDAGOGY IN THE CONTEXT OF PHYSICAL EDUCATION

The article analyzes ways of introducing the didactic arsenal of creative pedagogy into physical education lessons; provides statistical data on the correlation between the level of creativity development and the level of student success and the level of physical fitness; provides methodological recommendations for physical education teachers on the introduction of creative pedagogy into the educational process; provides examples of creative tasks in a physical education lesson.

The purpose of the article is to identify and describe the theoretical and methodological foundations of creative pedagogy in the context of physical education.

Methodology. Theories and concepts: values (S. Anisimov); formation of a system of values in children, adolescents and youth (O. Sukhomlynska); formation of personality (K. Jung, Z. Freud, A. Maslow, J. Kelly).

The scientific novelty lies in the fact that the features of implementing the didactic arsenal of creative pedagogy in physical education lessons have been analyzed.

Conclusions. The described creative approaches to physical education lessons can help increase students' motivation to engage in physical exercises, when physical education classes become interesting and diverse, children attend lessons with greater pleasure. By performing non-standard exercises and tasks, children learn to think outside the box, to look for new solutions. Creative exercises and movements require students to coordinate different muscle groups, which contributes to the development of motor skills and coordination abilities. Joint creative tasks unite children, help them learn to work in a team, and promote their socialization. Despite their entertaining nature, creative exercises contribute to improving health, increasing the level of physical fitness, and indirectly to the overall success of students (proven by the results of correlation analysis).

Keywords: creative pedagogy, new Ukrainian school, physical education, soft skills, creative movements.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2025

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Гаркуша С. В.**